

1 Ukazatele výkonnosti ekonomiky

Cíle vyučovací hodiny

Jedná se o úvodní kapitolu do středně pokročilé makroekonomie. Cílem je zopakování znalostí o vymezení základních makroekonomických ukazatelů, včetně orientace v nejnovějších údajích. Postupně je student seznámen s ukazateli výkonnosti ekonomiky – HDP, HND, potenciální produkt- ukazateli cenové hladiny – cenové indexy, míra inflace – ukazateli trhu práce – míra nezaměstnanosti, podíl nezaměstnaných osob – a ukazateli vnějšího rovnováhy – platební bilance a investiční pozice.

Po absolvování této vyučovací hodiny student bude umět:

- vymežit hrubý domácí produkt pomocí tří základních metod a identifikovat hlavní faktory jeho vývoje
- vymežit rozdíl mezi hrubým domácím produktem a hrubým národním důchodem
- vymežit cenové indexy využívané pro zjišťování cenové hladiny a identifikovat hlavní faktory vývoje cenové hladiny
- popsat trh práce pomocí různých ukazatelů a identifikovat hlavní faktory ovlivňující situaci na trhu práce
- vymežit ukazatele vztahu domácí ekonomiky se zahraničím – platební bilanci a investiční pozici a identifikovat hlavní příčiny jejich vývoje

Metody výuky

Studium literatury.

Hodnocení studentů

Studenti jsou hodnoceni během semestru na základě průběžných testů a na konci semestru formou ústní zkoušky.

Literatura - povinná

Soukup, J., Pošta, V., Neseš, P., Pavelka, T. (2018) Makroekonomie. 3. aktualizované a doplněné vydání. Management Press.

Literatura - doporučená

Rojíček, M., Spěvák, V., Vejmelek, J., Zamrazilová, E., Žďárek, V. (2016) Makroekonomická analýza. Teorie a praxe. Grada Publishing.

Ministerstvo financí České republiky. Makroekonomická predikce. Vydávaná čtvrtletně.
<https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce>

Česká národní banka. Zpráva o inflaci. Vydávaná čtvrtletně.
<https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/>

Shrnutí problematiky

Hrubý domácí produkt vyjadřuje tržní hodnotu finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané ekonomice za dané časové období.

Hrubý domácí produkt je zjišťován třemi metodami. Výdajovou metodou lze získat hrubý domácí produkt součtem výdajů na konečnou spotřebu (domácností, vládních institucí a neziskových institucí), tvorby hrubého kapitálu (tvorba hrubého fixního kapitálu, změny zásob, čisté pořízení cenností) a salda zahraničního obchodu. Výrobní metodou získáme hrubý domácí produkt součtem hrubé přidané hodnoty a nepřímých daní zmenšených o dotace. Důchodovou metodou získáme hrubý domácí produkt součtem náhrad zaměstnanců (mzdy a platy, sociální příspěvky zaměstnavatelů), hrubého provozního přebytku, smíšeného důchodu a nepřímých daní zmenšených o dotace.

Nominální hrubý domácí produkt je vyjadřován v běžných cenách, reálný hrubý domácí produkt je vyjadřován ve stálých cenách. Vývoj nominálního hrubého domácího produktu může být ovlivněn jak změnou cenové hladiny, tak změnou hrubé přidané hodnoty.

Hrubý národní důchod získáme z hrubého domácího produktu připočtením salda prvotních důchodů, které získáváme z platební bilance.

Hrubý domácí produkt se využívá pro mezinárodní srovnání. Nejčastěji se vyjadřuje na jednoho obyvatele, a je tak měřítkem ekonomické úrovně země. Pro eliminaci různých cenových úrovní, je pro mezinárodní srovnání hrubý domácí produkt vyjadřován v paritě kupních sil (či standardů).

Potenciální produkt je produkt, při kterém jsou plně využity výrobní faktory. Jeho růst tedy ovlivňuje práce, kapitál, přírodní zdroje a produktivita výrobních faktorů. Jeho růst označujeme v ekonomické teorii jako ekonomický růst.

Skutečný produkt kolísá kolem potenciálního produktu. Pokud je skutečný produkt nad potenciálním produktem, hovoříme o kladné mezeře produktu. Pokud je skutečný produkt pod potenciálním produktem, hovoříme o záporné mezeře produktu. Recese označuje situaci, kdy hrubý domácí produkt klesá alespoň dvě čtvrtletí za sebou.

V dnešním globalizovaném světě jsou jednotlivé ekonomiky navzájem propojené, a to jak mezinárodním obchodem, tak i pohybem kapitálu. Recese, která má své počátky ve větší ekonomice (např. ve Spojených státech) se zanedlouho projeví prostřednictvím mezinárodního obchodu a toku kapitálu i u ostatních ekonomik.

Inflace představuje růst všeobecné cenové hladiny. Deflace představuje pokles všeobecné cenové hladiny. Desinflace představuje pokles míry inflace.

Cenovou hladinu měříme pomocí cenových indexů. Index spotřebitelských cen je počítán na vybraném koši statků a služeb, který odráží výdaje průměrné domácnosti. Jednotlivé položky ve spotřebním koši mají fixní váhu. Index cen výrobců vychází také z fixních košů statků a služeb a může zahrnovat indexy pro jednotlivá odvětví. Deflátor hrubého domácího produktu je nejkompexnější cenový index, který zohledňuje vývoj cen všech statků a služeb vytvořených v dané zemi.

Vedle celkové míry inflace, která může mít podobu průměrné míry inflace (využívající 12-měsíční klouzavý průměr), meziroční míry inflace nebo meziměsíční míry inflace, existují i upravené míry inflace. Jednou z nich je tzv. měnověpolitická míra inflace, ve které jsou eliminovány prvotní změny nepřímých daní. Tuto míru inflace sleduje pro své účely centrální banka.

Z pohledu trhu práce se celkové obyvatelstvo člení na ekonomicky neaktivní obyvatelstvo a na ekonomicky aktivní obyvatelstvo neboli pracovní sílu. Ekonomicky neaktivní může být osoba z objektivních důvodů (např. děti, penzisté) nebo subjektivních důvodů (osoba nemá potřebu pracovat, nehledá zaměstnání). Pracovní síla zahrnuje jednak zaměstnané osoby (zaměstnanci a sebezaměstnaní), a jednak nezaměstnané osoby.

Nezaměstnanou osobou je osoba, která je starší určitého věku (zpravidla 15 let), která není zaměstnaná, aktivně hledá práci, a je schopna do určité doby schopna nastoupit do práce (zpravidla do 14 dní).

Obecná míra nezaměstnanosti se vypočte jako procentní podíl nezaměstnaných osob na pracovní síle. Zjišťuje se v rámci Výběrového šetření pracovních sil, které provádějí statistické úřady. Výhodou obecné míry nezaměstnanosti je jednotná metodika, a proto lze využít pro mezinárodní srovnání. Podíl nezaměstnaných osob vyjadřuje procentní podíl nezaměstnaných osob v určitém věku na celkovém počtu obyvatelstva stejného věku. Podíl nezaměstnaných osob vychází z dat z evidence Úřadu práce. V České republice tento ukazatel měsíčně zveřejňuje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Dlouhodobě nezaměstnanou osobou je osoba, která je nezaměstnána déle jak jeden rok. Velmi dlouhodobá nezaměstnanost trvá déle jak dva roky. Míra ekonomické aktivity (míra participace) vyjadřuje procentní podíl pracovní síly na celkovém obyvatelstvu starším 15 let. Míra zaměstnanosti vyjadřuje procentní podíl zaměstnaných osob na celkovém počtu osob stejného věku.

Národohospodářská produktivita se vyjadřuje jako hrubá přidaná hodnota na zaměstnanou osobu (nebo zaměstnance) anebo na odpracovanou hodinu. Národohospodářská produktivita spolu s vývojem mezd ukazuje na vývoj nákladů práce (jednotkové náklady práce), které mají spojitost s inflačními tlaky.

Platební bilance je systematickým zápisem veškerých ekonomických transakcí mezi rezidenty a nerezidenty určité země za dané období. Platební bilance se skládá z běžného, kapitálového a finančního účtu a dále čistých chyb a opomenutí. Běžný účet se dále člení na bilanci zboží, bilanci služeb, prvotní důchody a sekundární důchody. Finanční účet se dále člení na přímé investice, portfoliové investice, finanční deriváty, ostatní investice a rezervní aktiva. Platební bilance je celkově vždy účetně vyrovnaná. Vyrovnavání salda běžného účtu a kapitálového účtu se saldem finančního účtu je zajištěno přes čisté chyby a opomenutí.

Investiční pozice představuje hodnotu finančních aktiv rezidentů v podobě pohledávek vůči nerezidentům a hodnotu finančních pasiv rezidentů vůči nerezidentům. Investiční pozice obsahuje přímé zahraniční investice, portfoliové investice, finanční deriváty, ostatní investice a rezervní aktiva, a navazuje tak na finanční účet platební bilance.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Platební bilance je tokovou veličinou, kdežto investiční pozice je stavovou veličinou.